

MAVZU: IMMUNIZATSIYA - KASALLIKLARNING OLDINI OLISHDA MUHIM QADAM

G'allaorol Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

o'qituvchilari

Azimova Zulfiya Sherboyevna, Ataqulova Dilbar

Annotatsiya (O'zbek tilida)

Maqolada immunizatsiyaning ilmiy asoslari, tarixiy shakllanishi, turlari va ularning amaliyotdagi qo'llanilishi keng yoritilgan. Shuningdek, vaksinalarning ishlash mexanizmi, ularning xavfsizligi, samaradorligi hamda jamiyat salomatligidagi o'rni tahlil qilinadi. O'zbekiston va jahon sog'liqni saqlash tizimida olib borilayotgan emlash dasturlari, statistik ma'lumotlar asosida baholangan. Maqola keng jamoatchilik, xususan ota-onalar, tibbiyot mutaxassislari va talabalarning emlash to'g'risidagi bilim va tushunchalarini oshirishga xizmat qiladi.

Annotation (In English)

This article explores the scientific foundations, historical development, types, and practical application of immunization. It analyzes the mechanisms of vaccine action, their safety and efficacy, and the significant role they play in public health. Immunization programs in Uzbekistan and worldwide are reviewed based on statistical data. The article aims to raise awareness and understanding of vaccination among the general public, especially parents, healthcare professionals, and students.

Kalit so'zlar mmunizatsiya, emlash, vaksina, immunitet, infeksiyon kasalliklar, profilaktika, sog'liqni saqlash, xavfsizlik, milliy emlash dasturi.

Keywords

Immunization, vaccination, vaccine, immunity, infectious diseases, prevention, public health, safety, national immunization program.

Kirish

Immunizatsiya — bu organizmni ma'lum infeksiyalarga qarshi himoya qilish uchun vaksinani yuborish jarayonidir. Vaksinalar inson organizmida sun'iy immunitet hosil qilib, og'ir infeksiyalardan saqlanishga yordam beradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili millionlab insonlar aynan immunizatsiya tufayli hayotini saqlab qoladi.

Immunizatsiyaning turlari

Immunizatsiya ikki asosiy turga bo'linadi:

1. Aktiv immunizatsiya – organizmga o'lik yoki zaiflashtirilgan mikroorganizmlar (vaksina) yuboriladi va ularning ta'sirida immunitet shakllanadi. Bu uzoq muddatli himoya beradi.
2. Passiv immunizatsiya – tayyor antitanalar organizmga yuboriladi. Bu usul tez himoya beradi, ammo qisqa muddatli bo'ladi.

Tarixiy taraqqiyoti

Immunizatsiya tarixi XVIII asrga borib taqaladi. 1796 yilda Edvard Jenner ilk bor chechak kasalligiga qarshi vaksinani ishlab chiqdi. Bu kashfiyot butun dunyo sog'liqni saqlash tizimi rivojida tub burilish yasadi. Keyinchalik Lui Paster, Emil Bering va boshqa olimlar tomonidan ko'plab vaksinalar ishlab chiqildi.

Zamonaviy davrda immunizatsiya

Vaksinalarning ishlash mexanizmi

aksinalar organizmga kiritilgach, immun tizimi mikroblarni tanib, ularga qarshi antitana ishlab chiqaradi. Kelajakda organizm shu mikroblar bilan yana to'qnashganda, immun tizimi ularni tezda yo'q qiladi. Bu "immun xotira" deb ataladi. Shu tariqa, og'ir kasalliklar oldi olinadi.

Immunizatsiyaning afzalliklari

1. Infeksiyalarning oldini oladi – polio, difteriya, qizamiq kabi xavfli kasalliklar kamaydi yoki yo‘qoldi.
2. Guruhli immunitet shakllantiradi – jamiyatsdagi aksariyat odamlar emlangan bo‘lsa, kasallik tarqalishi to‘xtaydi.
3. Iqtisodiy foyda keltiradi – davolanish xarajatlari kamayadi.
4. Global salomatlikni ta'minlaydi – emlashlar pandemiya va epidemiyalarning oldini olishda muhim.

Tarixiy rivojlanish

1796 yilda Edvard Jenner chechak vaktsinasi orqali insoniyat tarixida ilk emlashni amalga oshirdi. 1885 yilda Lui Paster quturishga qarshi vaktsinani ishlab chiqdi. Keyinchalik, difteriya, ko‘k‘yo‘tal, poliomyelit, qizamiq va boshqa kasalliklarga qarshi vaktsinalar yaratildi. 1980 yilda JSST chechak kasalligini butunlay yo‘q qilganini e‘lon qildi — bu emlash orqali erishilgan eng yirik muvaffaqiyatlardan biridir.

Bugungi kunda dunyo bo‘ylab bolalarga qarshi quyidagi asosiy kasalliklarga qarshi emlashlar majburiy hisoblanadi:

- * Qizamiq
- * Poliomyelit
- * Difteriya
- * Qoqshol
- * Boshqa virusli infeksiyalar

Ko‘plab mamlakatlarda, jumladan, O‘zbekistonda ham milliy emlash kalendari ishlab chiqilgan va bu orqali bolalar bepul emlanadi.

Immunizatsiyaning foydalari

1. Kasalliklarning oldini oladi – Yuqori darajadagi emlash darajasi epidemiya tarqalishini to‘xtatadi.

2. Jamiyat salomatligini ta'minlaydi – Guruhli immunitet tufayli hatto emlanmagan odamlar ham himoyalaniadi.

3. Sog'liqni saqlash tizimida xarajatlarni kamaytiradi – Davolanishga sarflanadigan xarajat kamayadi.

O'zbekiston tajribasi

O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan yillik emlash dasturlari amalga oshiriladi. 2020-yildan boshlab COVID-19 pandemiyasiga qarshi ommaviy vaktsinatsiya jarayoni ham yo'lga qo'yildi. Bolalarni emlash uchun davlat tomonidan sifatli vaktsinalar olib kelinadi va ularning xavfsizligi doimiy nazorat qilinadi.

Xavfsizlik va noto'g'ri tushunchalar

Vaktsinalarning xavfsizligi ko'p bosqichli sinovlar orqali isbotlanadi. Har bir vaktsinani JSST va mamlakatdagi tegishli sog'liqni saqlash organlari tasdiqlaydi. Shunga qaramay, ayrim guruhlar orasida vaktsinalarga nisbatan ishonchsizlik mavjud. Bu noto'g'ri tushunchalar ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan yolg'on axborotlar bilan bog'liq.

Xulosa

Immunizatsiya — bu faqat shaxsiy himoya vositasi emas, balki butun jamiyat salomatligiga xizmat qiladigan kuchli vositadir. Har bir fuqaro, ayniqsa ota-onalar, emlashning foydasi va zarurati haqida yetarli bilimga ega bo'lishi zarur. Faqat shunda sog'lom jamiyatga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) rasmiy sayti – www.who.int

2. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi rasmiy sahifasi –
[www.minzdrav.uz](<http://www.minzdrav.uz>)
3. Plotkin S.A., Orenstein W.A., Offit P.A. *Vaccines*, 7th Edition. Elsevier, 2018.
4. Mamatqulov M.Q. *Immunologiya asoslari*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
5. Gavi, The Vaccine Alliance — [www.gavi.org](<http://www.gavi.org>)
6. Mamatqulov M.Q. *Immunologiya asoslari*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
7. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi rasmiy sahifasi –
[[www.minzdrav.uz]]([%28">http://www.minzdrav.uz](http://www.minzdrav.uz)%28)